

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมที่ผ่านมาอย่างรวดเร็ว มีผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ต้องกลายเป็นผู้เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสทางสังคม เกิดปัญหาที่ทางราชการต้องเร่งหาวิธีการแก้ไขให้บรรเทาเบาบางลง โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นชนบท กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กรมประชาสงเคราะห์เดิม) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักของรัฐที่รับผิดชอบงานสวัสดิการสังคมและการสังคมสงเคราะห์ ได้พัฒนาระบบ รูปแบบ มาตรการ และวิธีการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้การสงเคราะห์ พื้นฟู และจัดสวัสดิการสังคม แก่ประชาชนผู้ด้อยโอกาส เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งจากแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานสวัสดิการสังคม ที่มุ่งให้เกิดการกระจายสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์ขึ้นในท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างทั่วถึง กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ได้กำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมอาชีพ แบบครบวงจรในนิคมสร้างตนเอง ตามมาตรา 9 ของพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 กำหนดให้สมาชิกนิคมต้องใช้ที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ เฉพาะเพื่อทำการเกษตร ดังนั้น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จึงได้นำรูปแบบของการพัฒนาอาชีพ เกษตรกรรม ในลักษณะครบวงจร เพื่อให้สมาชิกนิคมมีรายได้สูงขึ้นอย่างมั่นคง จนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งการพัฒนาอาชีพดังกล่าวได้ดำเนินการในหลายลักษณะ คือ โครงการที่ใช้งบประมาณปกติ โครงการความช่วยเหลือจากต่างประเทศแบบให้เปล่าและแบบเงินกู้ ดอกเบี้ยต่ำ และโครงการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานของรัฐ (กองนิคมสร้างตนเอง 2538 : 8-9)

นิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีขอบเขตและภารกิจของงานในการให้การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพในลักษณะสมบูรณ์แบบ โดยการให้บริการโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคมควบคู่กันไป และเป็นนิคมหนึ่งที่ได้จัดตั้งชุมชนจำนวน 5 ผัง ในพื้นที่ 4 หมู่บ้าน คือ หมู่ที่ 5,9,12 และ 13 ตำบลไทรช้าง อำเภอพระแสง

จังหวัดสุราษฎร์ธานี การจัดสรรที่ดินแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ที่ดินแปลงจัดสรร ครอบครัพละ 21 ไร่ เป็นที่ดินทำกินปลูกปาล์มน้ำมัน 20 ไร่ ที่อยู่อาศัย 1 ไร่ โดยใช้เงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำรายละ 93,105 บาท จำนวน 548 ครอบครัว และที่ดินราษฎรเดิมไม่เกินรายละ 50 ไร่ ไม่ต้องใช้เงินทุนหมุนเวียน จำนวน 66 ครอบครัว รวมสมาชิกนิคม 614 ครอบครัว โดยมีความมุ่งหวังให้ชุมชนหมู่บ้านเป็นชุมชนพัฒนา เพื่อให้ครอบครัวชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน และมีความมุ่งหวังให้สมาชิกนิคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จากการดำเนินการจัดตั้งชุมชน จำนวน 4 หมู่บ้าน โดยส่งเสริมให้ปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชหลักให้แก่สมาชิกนิคม จำนวน 614 ครอบครัว ตั้งแต่ปี พ.ศ.2521 เป็นต้นมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกนิคม แต่สภาพปัญหาของชุมชนหมู่บ้าน ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร คือ ชุมชนหมู่บ้านพัฒนาได้ในระดับหนึ่ง มีการจัดตั้งกลุ่มองค์กรหรือองค์กรประชาชน ที่สามารถให้ความช่วยเหลือ พัฒนาครอบครัว บุคคลในชุมชน เพียงไม่กี่กลุ่ม และเป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชนอื่น และในระยะแรกของการจัดตั้งนิคม และการดำเนินการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมัน ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ พื้นที่เดิมเป็นเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ด้านวิชาการ และราษฎรผู้สมัครเป็นสมาชิกนิคมมีฐานะยากจนมาก่อน ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของสมาชิกนิคม ยังมีปัญหาเรื่องหนี้สิน การได้รับเอกสารสิทธิ์ การย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย เป็นต้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานตามโครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมัน ในด้านการบริหารจัดการ และการให้ความรู้และสนับสนุนชุมชนและสมาชิกนิคมในนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาสมาชิกนิคมต่อไป จึงควรมีการศึกษาสภาพชุมชน และการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคม ของสมาชิกนิคม ว่าสภาพชุมชนหมู่บ้านได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร สมาชิกนิคมมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจสังคมอย่างไร เพื่อนำมาแก้ไขปรับปรุงและพัฒนาให้ชุมชน เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน สมาชิกนิคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพชุมชน และสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตปาล์มน้ำมันของสมาชิกนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

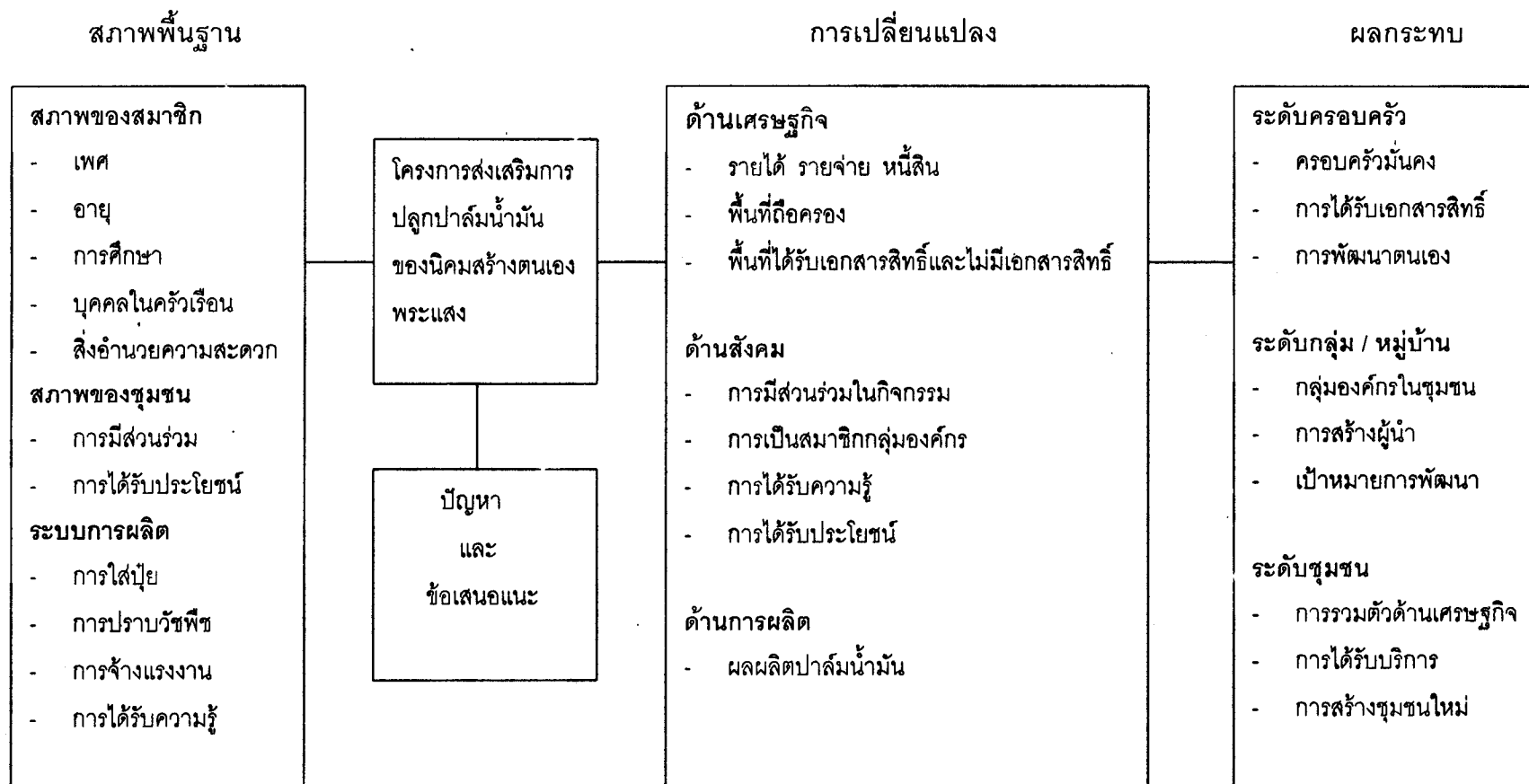
2.2 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการผลิตปาล์มน้ำมันของสมาชิกนิคม

2.3 เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ในระดับครอบครัว กลุ่ม และชุมชน ในนิคมสร้างตนเองพระแสง

2.4 เพื่อศึกษาถึงปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการพัฒนาชุมชนในนิคมสร้างตนเอง พระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

สภาพเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ รายจ่ายหนี้สิน พื้นที่ถือครอง พื้นที่ได้รับเอกสารสิทธิ์ พื้นที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ด้านสังคม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมหมู่บ้าน จำนวนกลุ่มที่เป็นสมาชิก การได้รับความรู้ การได้รับประโยชน์จากการพัฒนาสาธารณประโยชน์ของสมาชิกนิคมและด้านการผลิตคือผลผลิตปาล์มที่ได้รับ ก่อนเป็นสมาชิกนิคมภายใต้โครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันของนิคมสร้างตนเองพระแสง และในปัจจุบันแตกต่างกัน

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ มีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

5.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา เป็นการศึกษาสภาพทั่วไปของสมาชิกนิคมและชุมชน จากการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันของนิคมสร้างตนเองพระแสง และสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และระบบการผลิตปาล์มน้ำมัน

5.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ เป็นการศึกษาชุมชนและสมาชิกนิคม ในพื้นที่หมู่ที่ 5,9,12 และ 13 ตำบลไทรซิง อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นพื้นที่จัดตั้งนิคมสร้างตนเองพระแสง

5.3 ขอบเขตเชิงเวลา เป็นการศึกษาข้อมูลใน พ.ศ.2546

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยเรื่องนี้มีคำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

6.1 นิคมสร้างตนเอง หมายถึง ชุมชนที่กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ จัดตั้งขึ้นเป็นบริการสวัสดิการสังคม รูปแบบหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ ในการจัดสรรที่ดินให้ราษฎรที่ยากจน อพยพครอบครัวเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ประกอบอาชีพอยู่อาศัยอย่างเป็นระเบียบและถาวร เพื่อให้สมาชิกนิคมมีรายได้และความเป็นอยู่ดีขึ้น พร้อมทั้งส่งเสริมให้ได้กรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้นด้วย

6.2 นิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี หมายถึง นิคมสร้างตนเอง ที่ได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งนิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ.2536 ในท้องที่อำเภพระแสง และกิ่งอำเภชัยบุรี บริเวณหมู่ที่ 5, 9, 12 และ 13 ตำบลไทรซิง อำเภพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

6.3 โครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันนิคมสร้างตนเองพระแสงจังหวัด สุราษฎร์ธานี หมายถึง โครงการส่งเสริมการปลูกปาล์มน้ำมันเป็นพืชหลักให้แก่สมาชิกนิคม ครอบครัพละ 21 ไร่ จำนวน 548 ครอบครัว ใช้เงินทุนหมุนเวียนดอกเบี้ยต่ำ (ร้อยละ 6 บาทต่อปี) ครอบครัพละ 93,105 บาท เป็นเงินทุนในการดำเนินการ

6.4 สมาชิกนิคม หมายถึง ราษฎรผู้ยากจนที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการการ พิจารณาคัดเลือกราษฎรเป็นสมาชิกนิคม ให้เป็นสมาชิกนิคมสร้างตนเอง

6.5 สภาพชุมชน หมายถึง ความเป็นอยู่ของสมาชิกนิคมในหมู่บ้านหนึ่งในนิคมสร้าง ตนเอง การอยู่ร่วมกันของสมาชิก ลักษณะวัฒนธรรมประเพณี สภาพสาธารณประโยชน์ในหมู่บ้าน และสภาพการผลิตและอาชีพของคนในหมู่บ้าน

6.6 แกนนำชุมชน หมายถึง สมาชิกนิคมสร้างตนเองพระแสง ที่เป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้ นำในชุมชนที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการ ผลิต ประธานกลุ่มสตรี เป็นต้น

6.7 การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม หมายถึง สถานะด้านต่าง ๆ ก่อนเป็น สมาชิกนิคม เมื่อเปรียบเทียบกับในปัจจุบันในด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน การ ประกอบอาชีพในด้านสังคม ได้แก่ สภาพบ้านเรือน การศึกษาบุตร การมีส่วนร่วม ในกิจกรรม หมู่บ้าน

6.8 รายได้ หมายถึง รายได้จากการจำหน่ายผลผลิตปาล์มน้ำมัน รวมถึงรายได้จาก การประกอบอาชีพรองอื่น ๆ ของสมาชิกนิคม

6.9 การถือครองที่ดิน หมายถึง การที่ได้รับการจัดสรรที่ดินในเขตพระราชกฤษฎีกาจัด ตั้งนิคม รวมถึงการครอบครองทำประโยชน์ในที่ดินอื่น ๆ ด้วย

6.10 เอกสารสิทธิ หมายถึง หนังสือแสดงการทำประโยชน์ในที่ดิน ออกตามพระราช บัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ.2511 ออกให้โดย กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ เรียกว่า หนังสือแสดงการทำประโยชน์ในที่ดิน (น.ค.3) และเมื่อสมาชิกนิคมได้รับ น.ค.3 แล้ว สามารถนำ ไปขอออก นส.3 ก. หรือโฉนดตามประมวลกฎหมายที่ดินได้

6.11 ผลกระทบ หมายถึง ระดับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่มีผลทำให้เกิดขึ้นกับ สมาชิกนิคมและชุมชนในปัจจุบันในด้านครอบครัว กลุ่มหรือหมู่บ้าน และชุมชน

7. ประโยชน์ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องนี้ มีความสำคัญ ดังนี้

7.1 ทำให้ทราบสภาพพื้นฐานของชุมชน สภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกนิคม
ลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี สภาพสาธารณประโยชน์ในชุมชน สภาพการผลิตและอาชีพของ
สมาชิกนิคม

7.2 ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ
และสังคม ของสมาชิกนิคม

7.3 สามารถนำผลวิเคราะห์ ชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม
ของสมาชิกนิคม มาประเมินเพื่อการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน และเพื่อหาแนวทางในการ
พัฒนานิคมสร้างตนเองในทิศทางที่เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลต่อสมาชิกนิคมในโอกาส
ต่อไป